

Föredrag av Karin Larsdotter

på Ideellt Forums Idédagar i Uppsala 14:e oktober 2006

Karin har ställt sitt manus till Ideellt forums förfogande med följande kommentar:

Detta material får användas fritt om mitt namn finns med och med beaktande av att detta är mitt manus som jag bara tänkt att jag själv skulle läsa. /KL

Ideell – på vems villkor? På vems uppdrag?

Vem jag är:

Jag har varit aktiv i Svenska Kyrkans Unga i 10 år, varav 2 år som anställd, och är nu student.

Vad jag ska prata om:

Dela tankar om att vara ideell. Egna erfarenheter, input för att komma igång med tänket.

Se om ni känner igen er!

Ideell – på vems villkor? På vems uppdrag?

Genom dopbefallningen (Matt. 28:19-20) får varje döpt människa ett uppdrag att utföra, det må vara som frivillig eller anställd, inom kyrkans väggar eller utanför.

Vi ska göra allt folk till lärjungar.

Den här dopbefallningen gav Jesus för 2000 år sedan, och idag samlas vi lärjungar till gemenskap i församlingar. Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Det är klart och tydligt vad vår uppgift är, men vad är egentligen församlingen?

Vad svarar du? Kanske: en del av Kristi kropp, vår kristna gemenskap, det geografiska området, de som firar gudstjänst, en del av den världsvida gemenskapen och så vidare. Det vanligaste svaret är nog ändå att församlingen är de anställda, och på sin höjd kyrkvärdarna. Alla vet vi att det inte stämmer – församlingen är mer än de anställda – men ändå tänker vi inte in oss själva i församlingen!

En kväll för några veckor satt jag och fikade i kyrkan då en nyinflyttad student berättade hur välkomnad han kände sig. Han berömde församlingen att det fanns sån bra verksamhet för honom som yngre vuxen. Njae, sa jag, det är ju inte församlingen som har ordnat det här, det är ju vi studenter, det är inte alls något församlingen dragit igång ...

Så kom jag på mig själv, vad jag sa. ”Det

är inte församlingen som ordnat det här” sa jag, när jag egentligen menade: Det är inte de anställda som tagit initiativ till det här. Varför tänker vi inte in oss själva i församlingen?

Vem är ideell?

(Vi har sannerligen olika roller i församlingen!)

Jag tänker att ideell, det är man om man gör något utan att få pengar för det. Man gör något av fri vilja, man är frivillig. Man drivs av en idé, ett engagemang. I vår kyrka vimlar det av ideella och frivilliga (hoppas alla är där av fri vilja!) och tänker man efter har det nog alltid varit så. Jesus knöt frivilliga till sig, och litade på att lärjungarna skulle klara biffen när han gått vidare. Inte hade vi suttit här om inte Jesus kunnat engagera så många ikring sig?! Vi har alltså en historia av frivilligt engagerade men ändå tänker vi inte på dem?!

På vems villkor och på vems uppdrag?

På vems villkor och på vems uppdrag? – Ideell på anställdas villkor

Under några år arbetade jag som konsulent för Svenska Kyrkans Unga, en rörelse som samlar unga engagerade och som är beroende av de anställdas, och ibland, de förtroendevaldas villkor. Som rörelsekonsulent fanns jag till för våra medlemmar - för att prata, fundera, tänka, stötta och uppmuntra. Stärka dem i rollen som medlemmar i en demokratisk rörelse, ideellt engagerade i kyrkan. Men det var inte lätt att nå fram till medlemmarna själva, jag var oftast tvungen att ta omvägen förbi de anställda.

När jag nådde fram till ungdomarna, var de ofta förvånade över att höra att de själva har något att säga till om, de trodde att det är de anställda som måste bestämma allt! Detta trots att Svenska Kyrkans Unga är en demokratiskt uppbyggd rörelse, där medlemmarna själva ska bestämma över verksamheten genom sina årsmöten. Men även om den lokala styrelsen

bestämmer över sin verksamhet så leds den oftast av de anställda. Och de anställda får inte vi unga bestämma över, det gör ju farbror kyrkoherden och kyrkorådskompisarna. Som ung och ideell i vår kyrka är man tyvärr beroende av de anställdas – och de förtroendevaldas – välvilja, och man får sällan vara med och bestämma ens det man borde få bestämma.

Man är verkligen ideell på de anställdas villkor!

Hur vanligt är det inte att prästen och pedagogen planerar hela konfirmationsunder-visningen, och sedan plockar in några ungdomar som kan ”hjälpa till”. Eller att man ställer in ungdomsträffen eller juniorgruppen för att ledaren, den anställde, inte kunde komma!?

Det är inte så lätt att var ideell på de anställdas villkor!

Jag kom in i kyrkan efter konfirmationen och blev snart aktiv i Svenska Kyrkans Unga. Allt sedan dess har det varit naturligt för mig att vara borta två-tre helger i månaden, på sammanträden och läger. Naturligtvis sammanträdde vi fredag-söndag, för det var då vi var lediga. Först när jag kom med i ett utskott som inte bara bestod av våra medlemmar, blev det tydligt att det skevade mellan anställda och andra. Jag var ensam ungdom och frivillig medan de övriga var anställda vuxna. De satt visserligen också i gruppen av engagemang, men kunde göra det i sina tjänster så vi träffades då de kunde. Naturligtvis sammanträdde vi dagtid på vardagar, för det var då de jobbade. Det var främmande för dem att träffas på kvällen, och gud bevara, på en helg – då var de ju lediga.

Det är inte lätt att var ideell på de anställdas villkor!

På vems villkor och på vems uppdrag? – Anställd på ideellas villkor?

Från att ha varit frivilligt engagerad i åtta år ändrades min situation över en natt då jag blev rörelsekonsulent. Plötsligt var jag en av de anställda, en av konsulenterna, och jag kunde få riktiga pengar för mitt engagemang. Konstigt. Hur kom det sig att jag nu fick lön för något jag pysslat med i sju, åtta år? Nu var mitt engagemang i Svenska Kyrkans Unga mitt jobb, och verkade vara legitimt på ett helt annat sätt.

Människor jag mötte tyckte synd om mig att jag måste jobba så många helger och kvällar – något som aldrig ifrågasattes när jag satt

i distriktsstyrelsen. Eftersom jag fanns till för våra medlemmar måste jag ju jobba på deras villkor, och barn och ungdomar, de går i skolan på dagarna de! De flesta var ändå glada över att få möta en anställd, i synnerhet de som själva var anställda. Ibland får jag känslan att man inte riktigt vet hur man ska förhålla sig till någon som inte får pengar för arbetet. Det var som att jag blev tagen på större allvar bara för att jag var anställd, trots att jag gjorde samma saker som frivillig.

Det är konstigt att vara anställd på de ideellas villkor!

(Varför bemöts man annorlunda när man är inskriven i löneregistret?)

Det är klart att jag hade tid på ett helt annat sätt som anställd, men ibland kände jag att jag tappat lite av mitt engagemang. Det räckte liksom inte riktigt till att levas varje dag. Ibland undrade jag om jag egentligen åstakom så väldigt mycket mer än ungdomarna som satt i distriktsstyrelsen och lokalavdelningarnas styrelser, och hur kom det sig att jag kunde få betalt för mitt engagemang? Ett engagemang som jag haft och levtt i så många år. Och plötsligt får jag pengar för det? Man ska väl inte räknas mer bara för att man är anställd?! Det var så konstigt att få betalt för att vara på ett möte, medan de andra runt bordet var där på sin fritid. Jag var inte viktigare än de, snarare tvärtom! Utan de ideella skulle jag inte haft mitt jobb, jag var anställd på de ideellas villkor! Men konstigt var det.

(När jag var prästpraktikant och förberedde andakter – då fick jag ersättning för det jag och så många andra unga gjort gratis på alla läger.)

Som anställd såg jag också begränsningar på ett annat sätt. Som ideell är det lätt att tänka ”om jag bara hade tid skulle jag...” eller ”om vi bara hade råd skulle vi kunna...” Nu hade jag mina 40 timmar i veckan och fastslagen budget men ändå gick det inte att infria en ideells alla drömmar och visioner. Det gällde att vara realistisk men samtidigt uppuntra och sporra de unga ideella. Som ung och ideell har man ju ett fantastiskt engagemang, men man är inte så ung särskilt länge. Distriktsstyrelser/ ungdomsgrupper förnyas och förändras hela tiden, så ”minnet” är väldigt kort, högst några år.

Därför är det så viktigt att anställda och äldre stöttar våra unga ideella, och hjälper dem, visar att vi tror på dem, men vi får passa

oss för att inte styra och bestämma eller glömma bort deras tidsuppfattning är två år är en evighet.

Det är inte lätt att vara anställd på de ideellas villkor! Men jag hade inte klarat mitt jobb utan de ideella – de är det viktigaste denna kyrka har!

På vems villkor och på vems uppdrag? – Ser vi varandra?

När jag flyttade från min hemstad efter gymnasiet kände jag min inte delaktig i min församling trots ett femårigt engagemang i Svenska Kyrkans Unga. Jag hade tillbringat i snitt fem timmar i veckan, frånräknat gudstjänster och läger, i fem år i kyrkans lokaler men kunde inte namnet på en enda vuxen (förutom de som funnits med i vår verksamhet). *Jag hade varit med i SKU i Olofsgården helt enkel.* Jag tror det här är vanligare än man kan tro, detta att unga inte känner sig delaktiga i församlingen.

Trots vackra ord i kyrkoordningen om barns särställning i kyrkan ses unga inte som en naturlig och självklar del av församlingen. Det är snarare en regel än ett undantag att barn- och ungdomsgrupperna håller till i källaren. Och jag hörde om ett församlingsblad som beättat hur man välkomnar både församlingsbor och ungdomar. Då är det klart att man bara känner tillhörighet till sin egen lilla grupp.

Vi som är och har varit en del av Svenska Kyrkans Unga har den gemenskapen, vi klarar oss nog, men vad gör vi som kyrka för andra 20-30-åringar? Jag har träffat många som uttryckt saknad efter att få känna sig tillhöriga, få visa sitt engagemang. Visst är det så att de är mer än välkomna att börja engagera sig i sin församling, men återigen – församlingen, det är ju de anställda. Ingen av dem har tänkt tanken att de kan dra igång något själva, utan tror att allt måste ske på de anställdas villkor. Vad är det då för signaler vi sänder ut som kyrka? I bästa fall söker sig dessa unga människor till andra kristna sammanhang som är bättre på att ta hand om frivilliga, men oftast slutar de helt enkelt vara med i kyrkan.

Jag har inte lusläst kyrkoordningen, men jag tror inte att det finns något hinder för den 25-åring som vill leva sin tro på annat vis än i någon halvtråkig gudstjänst en och annan söndag. Kyrkoordningen säger snarare, i andra kapitlet, klart och tydligt att församlingens syfte är att *människor ska komma till tro på*

Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas. Vi har till uppgift att skapa en kristen gemenskap, inte bara för miniorer, juniorer, konfirmander, kyrkkaffetanter, Lutherhjälps- och SKM-ombud. Nej, alla ska få leva i tro och dela gemenskapen, frivillig som anställd. Delaktigheten i de döptas och troendes allmänna prästadöme förenar alla i församlingen, vigda och ickevigda.

Jag önskar att Svenska kyrkan högt och tydligt skulle säga: *”Vi vet inte hur man gör utan de anställda”* för det är sanningen. Vår kyrka verkar tro att utan anställda kan vi inte bedriva någon verksamhet, att allting står och faller med de anställda, när det i själva verket är precis tvärtom! Kyrkan står och faller med de frivilliga, men vi vet inte hur vi ska engagera dem!

För några år sedan kom kyrkorådet i min församling på att man borde öka delaktigheten i gudstjänsterna. En klok insikt tyckte jag och tackade glatt ja till att vara med i en gudstjänstutvecklingsgrupp. *”Äntligen har man sett att de anställda inte kan bära gudstjänsterna själva!”* Det visade sig vara en *utredningsgrupp* som skulle ta reda på hur man skulle kunna göra för att öka delaktigheten i gudstjänsterna. Om man då skulle komma fram till att ett bra sätt vore att engagera fler i gudstjänsterna, så skulle man sedan fundera på hur detta skulle kunna göras. Först efter det skulle någonting faktiskt kunna ske i praktiken. Gruppen träffades aldrig, men visst är det typiskt att vi måste utreda och utreda istället för att bara fråga vilka som vill vara med och planera gudstjänsten!

De anställda vill ofta så väl när man planerar sin verksamhet, men ofta glömmes man på vems villkor och på vems uppdrag vi verkar. Till exempel den församling där de anställda ville starta besöksgrupper. Man tänkte sig en kort *”utbildning”* innan man skulle börja med själva besöken. Jättebra. Problemet var att den här lilla introduktionsutbildningen sträckte sig över en hel termin medan församlingen bestod mest av studenter, som kanske bara skulle bo i församlingen just en, eller två terminer.

Ett annat exempel jag tänker på är den församling som började ge allt större ersättning till de ungdomar som hjälpte till med sommarens konfirmandläger. Snart började ung-

domarna spela ut varandra och bad om högre och högre ersättning. ”Om jag inte får 10 000 för de här två veckorna hjälper jag inte till. Det är så mycket jag får på mitt vanliga jobb”. Så fortsatte det tills den dag kyrkorådet satte ner foten och undrade varför konfirmationsbudgeten överskreds med 200 % Man hade helt och hållet misslyckats med att kommunicera värdet i att vara ideell, att det ligger ett egenvärde i att få vara med på konfirmandläger.

Det är fantastiskt att vår kyrka har råd att ge ersättning till hjälpledare – och det ska vi fortsätta med så länge vi kan – men faran är när tror att kyrkan ska konkurrera med ”vanliga” arbetsplatser och vi glömmer bort på vems uppdrag vi verkar.

På vems villkor och på vems uppdrag? – Ideell på samma villkor?

Det är intressant att tänka att de unga ideella i församlingen styrs av vuxna anställda, som i sin tur styrs av ideella pensionärer. Eller, är man ideell som kyrkopolitiker? Är förtroendevald samma sak som ideell? (Jag har aldrig tänkt på mitt arbete i styrelser som arbete, och aldrig reflekterat över att jag gör det utan betalning. Varför skulle jag få betalt för något jag gjorde av rent engagemang och egen vilja?) Hur högt får arvodet bli innan man slutar var ideell? Hur ersätter man förlorad studietid, lektioner, föreläsningar och prov? Gunbritt i kyrkofullmäktige får pengar för sina sammanträdestimmar, men inte gamla Ejan som sticker strumpor till julmarknaden varje dag, är med i besöksgrupper, kokar kyrkkaffe varje söndag och är SKM-ombud? Eller Elin som lägger ner tre-fyra kvällar i veckan på att hjälpa till med konfirmandledarutbildning, juniorer och konfirmander och på att vara ordförande i lokalavdelningens styrelse? Hon får på sin höjd en juldag och ett grattiskort när hon tar studenten.

Kan verkligen unga och vuxna vara engagerade på lika villkor?

På vems villkor och på vems uppdrag? – Idealitet ett värde i sig?

En annan tråd är vilket värde idealiteten har i

sig själv? Kan man uppleva något annat som frivillig, något som en anställning inte kan ge? Tänk på det heliga kyrkkaffekokandet – för många äldre är det så viktigt att få ordna kyrkkaffe. Hade de varit anställda skulle det inte alls vara lika viktigt för dem. Att göra något av fri vilja, utan att få betalt, förutsätter ett annat engagemang och resulterar också i något annat. Idealitet har ett värde i sig, men vi vet inte hur vi ska ta vara på dem som vill vara ideella. Vi säger att vi inte har råd att ha fler ungdomsgrupper, för vår pedagog gör redan så mycket. Ja, men måste pedagogen göra allt då?

En landsortsförsamling i Blekinge hade tidigare flera hundra barn i sin verksamhet. Det var äldre ungdomar som hjälpte till med gruppen när de slutat skolan för dagen. Så blev det sämre tider och församlingen bestämde att det var för dyrt att ha en pedagog som jobbade kvällar, så man flyttade alla barngrupper till eftermiddagarna. Vips så försvann alla ungdomar som hjälpt till, de gick ju i skolan då. Församlingens barnverksamhet sjönk till det mer normala, kring 40 aktiva barn. Det är klart att vi har resurser att ta vara på våra ideella! Men det är fel att tro att vi kan spara en massa pengar genom att använda sig av ideella. Det säger sig ju självt att verksamhet för 200-300 barn kostar mer än för 40. Men visst är väl också vinsten så mycket större?!

Vi har alla olika roller i församlingen, och alla är vi beroende av varandra. Minns Bibelns ord om hur vi alla är del av en och samma kropp. Frivillig och anställd är inte motpoler, det är två sidor av samma mynt. Utan ideella överlever ingen kyrka i världen.

Minns på vems villkor och på vems uppdrag vi är församling!

Jag har inga lösningar, bara frågor – så åk hem och tänk och börja nysta redan nu!

Karin Larsdotter, teologistuderande, Umeå

Detta material får användas fritt om mitt namn finns med och med beaktande av att detta är mitt manus som jag bara tänkt att jag själv skulle läsa. /KL